

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ E-DERGİ PORTALI
(<http://e-dergi.atauni.edu.tr/>)

Kasım BİNİCİ*

Giriş

Bilimsel dergilerin ilk örneklerinin görüldüğü 1665 tarihinden (Osborn, 1980, s. 29) beri süreli yayımlar bilimsel bilginin iletiminde sürekli bir iletişim aracı olmuştur. Halen üstlendiği rolün önemini koruyan akademik dergiler teknolojideki baş döndürücü gelişmelere paralel olarak değerlendirme, yayımlanma ve erişim süreçlerinde değişime uğramıştır. Değişim rüzgârı sadece dergileri etkilememiş, kullanıcıların bilgiyi arama ve erişim davranışlarını da değiştirmiştir. Günümüz bilgi kullanıcıların öğrenme metotlarının farklı olduğu, okuma alışkanlıklarının değiştiği, bilgi kaynağı seçiminde farklı tercihlerde buldukları bir gerçektir. Artık çoğu araştırmacı araştırmaların başlangıcında google arama motorunu kullanmaktadır (Eden, 2010, s. 93). Arama motorlarının bilgiyi arama ve erişim süreçlerinde kazandırdığı yeni metot geleneksel yöntemlerle elde edilen bilgi arama alışkanlığını ikinci plana sürüklemiştir. Bu yeni ortamda sınırsız, engelsiz ve bedava kullanım prensibi vardır. Kullanıcıların bu taleplerini karşılamak için bilgi üreticilerinin bilgiyi aranan ortamlarda arz etmeleri büyük önem göstermektedir. Dergilerin e-ortamlara taşınmasıyla akademik yayımlara erişim ve okunabilirlik, dolayısıyla yazarların daha fazla atf almasına olanak tanınması açısından büyük kazanç sağlanacaktır. Bu nedenle dergi içeriklerinin Google gibi arama motorlarının örümcekleri tarafından fark edilmesi için proje çalışmaları gereklidir. Atatürk Üniversitesi dergilerin e-ortama aktarılma çalışması bu gereksinimi gidermek amacıyla yürütülmüş özverili bir çabanın ürünüdür.

Çeşitli arama mekanizmaları ve dizinler makalelerin erişim isabetini

*Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, (kbinici@atauni.edu.tr)

yükseltmektedir. Türkiye menşeli akademik dergiler bu araçlar tarafından yeterince fark edilmediğinden bir takım erişim problemleri yaşanabilmektedir. Dergilerin elektronik ortamlarda hizmete sunulması, kullanıcı ve dergi üreticilerinin daha fazla buluşmasını sağlayacaktır. Atatürk Üniversitesi'nde yürütülen projenin asıl amacı evrensel boyutta erişimi olanaklı kılmaktır. Projenin tamamlanmasından sonra Üniversite bünyesinde yayımlanmakta olan dergilere dünyanın her yerinden, zaman kısıtlaması olmaksızın erişilebilmektedir. E-dergi portalında yer alan dergiler Google, Google akademik ve açık erişim siteleri arama motorlarında taranmaktadır. Popüler arama motorlarında veya diğer açık erişim sitelerinde arama yapan kullanıcılar Atatürk Üniversitesi dergilerinde ki makalelere kolay, çabuk, ücretsiz ve engelsiz erişim fırsatına kavuşmuştur (Odabaş, Polat, Dinç ve Sincen, 2011).

“Atatürk Üniversitesi'nde Yayımlanan Dergilerin E-Dergiye Dönüştürülmesi” projesi Açık Dergi Sistemi (Open Journal System-OJS) adıyla bilinen bir yazılım aracılığıyla hayata geçirilmiştir. OJS aralarında üniversitelerin de yer aldığı uluslararası bir konsorsiyum tarafından, bilimsel yayıncılığı ve bilgi paylaşımını desteklemek amacıyla “Public Knowledge Project” adıyla bir proje neticesinde geliştirilmiş bir dergi yönetim ve yayımlama programıdır. Sistemin en önemli özelliği açık kaynak kodlu olması ve uluslararası çevrelerde yaygın olarak kullanılmasıdır. Sistem aynı zamanda Türkçenin de aralarında bulunduğu toplam 35 farklı dili desteklemektedir (PKP | Public Knowledge Project, 2011).

Başarılar

Proje sonunda Atatürk Üniversitesinin yayıncılığını yaptığı 16 akademik dergi, 2 bülten ve 1 gazetenin geçmiş bütün sayıları <http://e-dergi.atauni.edu.tr/> adresinden OJS kanalıyla “e-dergiler” adıyla araştırmacıların kullanımına sunulmuştur. Arşivde kayıtlı 559 cilt içinde 6702 makale dosyasının tam metinlerine erişilebilmektedir (Odabaş ve Odabaş, 2011). Portalde yer alan 19 derginin listesi yazının sonunda verilmiştir.

Sistemin öne çıkan özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Odabaş ve diğerleri, 2011; PKP | Public Knowledge Project, 2011):

- Sistem Türkçe ve İngilizceyi desteklemektedir. Bu sayede bibliyografik kimliklerin ve özetlerin her iki dilde de yayımlanmasına olanak sağlamaktadır.
- Sistemin kendi arama motoru sayesinde portalde yer alan tüm dergilerde tarama olanağı vardır. Gelişmiş arama özelliğinde de kendi içinde konu, yazar ve eser başlıklarında özel taramalar yapılabilmektedir.
- Hakemli bilimsel dergiler için online makale toplama ve değerlendirme işlemleri sistem tarafından yapılmaktadır. Yazar, editör, ve hakem arasında sürdürülen iletişim e-posta ve mesaj panoları aracılığıyla sürdürülmektedir.
- Yayıncı ve yazar ilişkisi sistem özerinden takip edilmektedir. Yazar, editör, hakem arasında yapılan bütün iletiler hiyerarşik bir yapı içerisinde arşivlenmektedir.
- Sistemdeki tüm makaleler Google ve Google akademik gibi arama motorları ve açık erişim siteleri tarafından taranmaktadır. Bu nedenle sistemde yer alan makaleler küresel düzeyde erişimi en üst düzeydedir.
- Yayımlanan makalelere erişim, yazar, eser adı, indeks terimi, sayı, yıl ve yayın içindeki herhangi bir terim aracılığıyla yapılabilmektedir.
- Makale başlığı, yazar, eser adı listeleri ve derginin cilt, sayı ve yıl sıralaması sistem tarafından oluşturulmaktadır.
- Sistem, makalelerde yaygın kullanılan dosya formatlarını (html, PDF...) desteklemektedir.
- Sistem XML teknolojisini desteklemektedir. Bu sayede başka veri tabanlarına toplu veri transferi sağlanabilmektedir.
- Sistemin kaynakça hazırlama programlarına (EdnNote gibi) veri aktarımı yapma özelliği mevcuttur. Bu özellik dergi makalelerine atıf vermeyi kolaylaştırmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Atatürk Üniversitesi bilimsel araştırma projeleri desteğiyle uygulamaya geçirilen e-dergi portalında üniversitenin yayıncılığını üstlendiği 19 süreli yayın elektronik ortama başarılı bir şekilde aktarılarak küresel düzeyde erişimi mümkün kılınmıştır. Bilimsel yayın sürecinde yaşanan yazar-yayıncı ilişkisi tamamen online ortamda yürütülecek bir sistem hayata geçirilmiştir. Bu uygulamanın getirdiği

yenilikler yayıncı ve dergi okuyucuları için önemli bir kazanç olmuştur.

Büyük bir özveri ile üniversiteye kazandırılan bu sistemin yaşatılabilmesi için de aynı hassasiyetin üniversitenin ilgili birimleri tarafından gösterilmelidir. Projenin hayata geçirilme amaçlarından biri de dergiler için standartlaşmaya katkı sağlamaktır (Odabaş ve diğerleri, 2011). Yayımlanmakta olan bütün dergilere tek bir ana sayfa üzerinden erişimin sağlanması arayüz ve erişim hususunda bir standartlaşma başarısı elde edilmiştir. Fakat indeksleme işleminde de bir standardın yakalandığı söylenemez. Bibliyografik kimlik tanımlanmasında eser adı, yazar adı, dergi adı gibi temel öğelerin yazımında bazı dergilerde büyük harf, bazı dergilerde küçük harf kullanımı tercih edilmiştir. İşin doğrusu dizinleme işleminin uluslararası standartlara göre yapılmasıdır. Bu da ciddi bir editör eğitimi ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Sistem bilgiyi işleyen diğer sistemlerle entegre olarak çalışmaktadır. Sistemin çok kullanışlı bir özelliği olan XML teknolojisine ve kaynakça hazırlama programlarına uyumu hâlihazırda indekslenen verilerin tekrardan düzenlenmesini gerektirmektedir. Örneğin akademik çalışmalarda kaynakça gösterilirken eser adları tamamen büyük harfle yazılmaz. Söz konusu dergilerden kaynakça hazırlama programlarına veri transfer edilirken kullanıcı tarafından bütün verilerin düzeltilmesi gerekir. Veriler standartlara uygun olarak tasnif edilmiş olunsaydı kullanıcı tarafından benzeri ek çalışmalara ihtiyaç kalmazdı.

Proje sonunda Atatürk Üniversitesi öğretim elemanlarından alınan bireysel geribildirimlerle ve yürütülen bir anket çalışmayla e-dergi portalinin oldukça yararlı bulunduğu saptanmıştır (Odabaş ve Odabaş, 2011). Akademik yayıncılıkta tüm dünyada görülen açık erişimli dergi girişimine, söz konusu proje ile katkıda bulunulmuştur. Bu girişim ileriki süreçte dergilerin nitelik çitasını yükseltecektir.

E-Dergiler Portalinde Yayımlanan Süreli Yayınların Listesi

Akademik Dergiler:

1. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi
2. Sosyal Bilimler Dergisi
3. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi
4. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

5. Atatürk Dergisi
6. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi
7. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi
8. Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi
9. Ziraat Fakültesi Dergisi
10. İlahiyat Fakültesi
11. İktisadi ve İdari Bilimler
12. Veteriner Bilimleri Dergisi
13. Sosyal Bilimler Enstitüsü
14. Alınları Zirai Bilimler Dergisi
15. Doğu Coğrafya Dergisi
16. Atatürk İletişim Dergisi

Bültenler:

17. Atatürk Üniversitesi Haber Bülteni
18. Çevre Sorunları Araştırma Merkezi Bülteni

Gazeteler:

19. İletişim Fakültesi Öğrenci Uygulama Gazetesi

KAYNAKÇA

- Eden, B. L. (2010). The new user environment: The end of technical services? *Information Technology & Libraries*, 29(2), 93-100.
- Odabaş, H. ve Odabaş, Y. (2011). Türkiyede Akademik Açık Dergi Yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesi'nde Açık E-Dergi Uygulaması. Yayımlanmamış Makale. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Odabaş, H., Polat, C., Dinç, S. ve Sinecen, M. (2011). *Atatürk Üniversitesi'nde Yayımlanan Dergilerin E-Dergiye Dönüştürülmesi : PROJE NO: 2009/169* (Rapor No: Sonuç Raporu): Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Osborn, A. D. (1980). *Serial publications : their place and treatment in libraries*. Chicago: American Library Association.
- PKP | Public Knowledge Project. (2011). *Open Journal Systems*. 3 Şubat 2012 tarihinde <http://pkp.sfu.ca/?q=ojs> adresinden erişildi.